

Sverre Faafeng Langfeldt
Tore Bråthen
Monica Viken
Stine Winger Minde

LOV OG RETT FOR NÆRINGSLIVET

29. utgave

FOCUS

FAGBOKFORLAGET

Sverre Faafeng Langfeldt, Tore Bråthen

Monica Viken, Stine Winger Minde

LOV OG RETT FOR NÆRINGSLIVET

FAGBOKFORLAGET FOCUS FORLAG

OSLO 2022

Forord

Av forordet til 1. utgave (1988):

Lov og Rett for næringslivet er en juridisk lærebok og håndbok på næringslivets rettsområder.

Hensikten med boken er å gi en bred oversikt over de mer sentrale rettsområder som griper regulerende inn i vår yrkesaktive hverdag og som berører oss på forskjellige måter. Den henvender seg til studenter som har rettslære i fagkretsen og yrkesaktive som daglig må ta avgjørelser med rettslige virkninger. Både form og innhold er bestemt utfra denne hensikten, og det er derfor lagt særlig vekt på å gi fremstillingen et praktisk tilsnitt uten tung juridisk språkbruk.

De emner og spørsmål som behandles er sentrale innenfor økonomisk-administrativ virksomhet, så vel i handel som i tjenesteytende næringer. Oppblomstringen av lover og regler som har funnet sted de senere år har gjort det påkrevet å ha basiskunnskaper på de fleste av disse rettsområder for å unngå konflikter.

Vi håper med dette å kunne bidra til et mer fortrolig forhold mellom leseren og rettsreglene.

Fr. Fr. Gundersen Sverre F. Langfeldt

Til 29. utgave:

Betydelige endringer har funnet sted siden første utgave i 1988, ikke minst gjennom EØS-avtalen og tilpasning av det norske lovverket til EUs regelverk. I løpet av disse årene er verket blitt utvidet med en bred behandling av markedsretten i vid forstand. Forfatterne retter en stor takk til professor dr. juris Fr. Fr. Gundersen for hans betydelige bidrag til boken, og som fortsatt består i denne utgaven.

I denne utgaven er det foretatt nødvendige oppdateringer på grunnlag av ny lovgivning og rettspraksis. Siden forrige utgave har vi fått nye lover om Offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer og ny lov om Levering av digitale ytelser til forbrukere. Viktigheten av bærekraftspektet har også nødvendiggjort et helt nytt kapittel 2 om *Bærekraft og ansvarlig næringsliv* med mer fokus på menneskerettigheter og personvern.

Våre lovgivere, Regjering og Storting, har siden 2020 vært svært beskjeftiget med tiltak knyttet til pandemien og covid-19. Mye av lovgivningen knyttet til dette er av svært forbigående art og derfor ikke behandlet i denne fremstillingen.

Arbeidet med å innføre kjønnsnøytrale betegnelser og titler i lover og forskrifter har gitt oss *sivilombud*, *statsforvalter* og *sysselmester* istedenfor sivilombudsmann, fylkesmann og sysselmann. *Tjenestemannen* består likevel fortsatt. Bokens forfattere gikk allerede i forrige utgave 2021 til det skritt å benytte det kjønnsnøytrale hen og hens istedenfor han/hun, ham/henne og hans/hennes. I en lærebok som denne har det virket som en velkommen forenkling, i tråd med Språkrådets anbefaling.

På Focus Forlags hjemmeside: www.focusforlag.no finnes en kontinuerlig oppdatering av boken frem til neste års utgave, henvisning til relevante rettskilder og postkasse for spørsmål og svar.

Oslo i juni 2021

Sverre F. Langfeldt Tore Bråthen Monica Viken Stine Winger Minde

Innholdsoversikt

Kapittel 1	Juridisk metode	1
Kapittel 2	Bærekraft og ansvarlig næringsliv	11
Kapittel 3	Markedsføringsrett	36
Kapittel 4	Immaterialrett og konkurransebeskyttelse	114
Kapittel 5	Selskapsrett.....	167
Kapittel 6	Avtalerett.....	249
Kapittel 7	Kjøpsrett.....	310
Kapittel 8	Leie av næringslokaler.....	389
Kapittel 9	Arbeidsrett.....	450
Kapittel 10	Erstatningsrett.....	524
Kapittel 11	Kreditorbeslag i ekteskap og samboerforhold.....	538
Kapittel 12	Penge- og kredittrett.....	555
Kapittel 13	Garanti- og panterett	619
Kapittel 14	Tingsrett og godtroerverv.....	667
Kapittel 15	Tvangsfullbyrdelse, gjeldsforhandling, rekonstruksjon og konkurs.....	680
Kapittel 16	Forvaltningsrett	710
Kapittel 17	Pris- og konkurranserett	745
Kapittel 18	Økonomisk kriminalitet	770
Nøkkeltall		851
Lovforkortelser		852
Stikkordregister		856

Innhold

Kapittel 1	Juridisk metode	1
1.1	Innledning	1
1.2	Avtalers betydning ved løsning av rettsspørsmål	1
1.3	Rettskildeprinsipper og rettskilder	2
1.4	Lovbestemmelser	3
1.5	Forskrifter	4
1.6	Lovforarbeider	4
1.7	Rettspraksis	5
1.8	Forvaltningspraksis og annen praksis	6
1.9	Juridisk litteratur	7
1.10	EØS-/EU-rett	8
1.11	Folkerett	9
1.12	Menneskerettigheter	9
Kapittel 2	Bærekraft og ansvarlig næringsliv	11
2.1	Innledning	11
2.2	Om utvikling av regelverk om bærekraft og ansvarlige selskaper	12
2.3	Grunnloven	14
2.3.1	Innledning	14
2.3.2	Grunnlovens bestemmelser om menneskerettigheter ...	14
2.3.3	Grunnloven § 112 («miljøparagrafen»)	15
2.4	Selskapsrettslig regulering av hensynet til bærekraft og andre interessenter	16
2.4.1	Hvilke interesser skal selskapslovgivningen og selskaper ivareta?	16
2.4.2	Hvilken plikt har styret til å ivareta hensynet til bærekraft?	17
2.4.3	Den norske anbefalingen om eierstyring og selskapsledelse	18
2.5	Åpenhet og rapportering om bærekraft	18
2.5.1	Innledning	18
2.5.2	Redegjørelse om samfunnsansvar mv.	19
2.5.3	Offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren	21

	2.5.3.1	Innledning.....	21
	2.5.3.2	Nærmere om taksonomiforordningen	21
	2.5.3.3	Nærmere om offentliggjøringsforordningen	23
	2.5.4	Miljøinformasjonsloven	25
	2.5.5	Produktkontrollloven	26
2.6		Selskapers ansvar for sosiale forhold	26
	2.6.1	Innledning	26
	2.6.2	Arbeidslivsreguleringer om selskapers sosiale ansvar for sine ansatte	27
	2.6.2.1	Arbeidsmiljøloven.....	27
	2.6.2.2	Internkontrollforskriften	28
	2.6.2.3	Regler om et anstendig og bærekraftig arbeidsliv i Hovedavtalen mellom LO og NHO	28
	2.6.2.4	Likestillings og diskrimineringsloven	28
	2.6.3	Åpenhetsloven (selskapers sosiale ansvar i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester)	29
	2.6.3.1	Innledning.....	29
	2.6.3.2	Grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold	30
	2.6.3.3	Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger	31
	2.6.3.4	Plikt til å redegjøre for aktsomhetsvurderinger	32
	2.6.3.5	Plikt til å gi ut informasjon.....	32
	2.6.3.6	Sanksjoner	33
	2.6.4	Anskaffelsesloven (selskapers sosiale ansvar gjennom regelverk for offentlige anskaffelser)	33
2.7		Miljørett som ramme for næringsvirksomhet.....	34
Kapittel 3 Markedsføringsrett.....			36
3.1		Innledning.....	36
	3.1.1	Hva er markedsføringsrett?.....	36
	3.1.2	Oversikt over markedsføringsretten.....	37
	3.1.3	Markedsføringslovens formål og oppbygning.....	38
	3.1.4	Vern av kollektive forbrukerinteresser	39
	3.1.5	Den kommersielle yringsfrihet	40
	3.1.6	Personvern og markedsføring.....	41
3.2		Sentrale begreper i markedsføringsretten.....	43
	3.2.1	Markedsføring og handelspraksis.....	43
	3.2.2	Forbruker.....	44
	3.2.3	Næringsdrivende og næringsvirksomhet.....	44
	3.2.4	Ytelse.....	46
3.3		Håndhevingsorganene	46

3.3.1	Oversikt.....	46
3.3.2	Forbrukertilsynet.....	48
3.3.3	Markedsrådet.....	50
3.3.4	Domstolene.....	50
3.3.5	Næringslivets Konkurransautvalg.....	51
3.4	Forholdet til kjøpsrett og avtalerett.....	51
3.4.1	Offentligrettslig vern.....	51
3.4.2	Kontraktsrettslig beskyttelse.....	52
3.4.3	Kjøpsrettslig mangelsansvar.....	52
3.4.4	Reklamens bindende virkning.....	53
3.4.5	Prosessuell beskyttelse og klageorganer.....	54
3.5	Kravet til «god markedsføringsskikk».....	55
3.5.1	Beskyttelse av samfunnsinteresser.....	55
3.5.2	Miljøhensyn og bærekraft.....	55
3.5.3	Særlig påtrengende reklame.....	56
3.6	Kjønnsdiskriminerende reklame.....	57
3.7	Dokumentasjonsplikten.....	61
3.8	Forbud mot skjult reklame.....	61
3.9	Forbud mot urimelig handelspraksis.....	63
3.9.1	Generalklausulen om urimelig handelspraksis.....	63
3.9.2	Kravet til «god forretningsskikk».....	63
3.9.3	Kravet om vesentlig endring av økonomisk atferd.....	64
3.9.4	Særlige målgrupper.....	65
3.9.5	Villedende og aggressiv handelspraksis er alltid urimelig.....	66
3.9.6	Forskrift om urimelig handelspraksis (Svartelisten).....	66
3.10	Villedende handlinger.....	67
3.10.1	Opplysninger som er uriktige eller egnet til å villede....	67
3.10.2	Villedende om produktets hovedegenskaper.....	69
3.10.3	Villedende produktmerking og emballasje.....	70
3.10.4	Villedende og mangelfull prisopplysning.....	71
3.10.5	Bærekraftpåstander.....	73
3.10.6	Sammenliknende reklame og fare for forveksling.....	74
3.11	Villedende utelatelser.....	75
3.11.1	Grensen for informasjonsplikt.....	75
3.11.2	Opplysningsplikten ved «oppfordring til kjøp».....	76
3.11.3	Prismerking og informasjonsplikt.....	77
3.12	Aggressiv handelspraksis.....	78
3.13	Forbud mot negative salgsmetoder.....	79
3.14	Elektroniske kommunikasjonsmetoder.....	80
3.15	Uadressert reklame og gratis aviser.....	82
3.16	Telefonmarkedsføring og adressert post.....	82
3.17	Salgsfremmende tiltak – lokkemidler.....	84
3.18	Markedsføring overfor mindreårige.....	85

3.18.1	Markedsføringsloven	85
	a) Oppfordring til lovbrudd, farlig atferd eller brudd med vanlige sikkerhetsnormer	87
	b) Spill på sosial usikkerhet, dårlig samvittighet, dårlig selvtillit eller bidrar til kroppspress.....	88
	c) Bruk av skremmende virkemidler eller virkemidler som er egnet til å skape frykt eller angst	88
	d) Bruk av aggressive virkemidler som vold, seksualitet eller rusmidler	88
3.18.2	Vergemålsloven	89
3.18.3	Kringkastingsloven	89
3.18.4	Personopplysningsloven	91
3.18.5	Lovregulering av reklame i skolen	91
3.18.6	Retningslinjer for markedsføring av usunn mat og drikke overfor barn	92
3.19	Kontroll med avtalevilkår.....	94
3.20	Garantier.....	94
3.21	Forbudet mot reklame for alkohol.....	96
	3.21.1 Reklameforbudet mot apparater, tilsetningsmidler mv..	96
	3.21.2 Reklameforbudet mot alkoholholdig drikk.....	96
	3.21.3 Forbudet mot indirekte reklame for alkohol.....	96
3.22	Forbudet mot reklame for tobakk.....	97
	3.22.1 Virkeområde og reklameforbud	97
	3.22.2 Forbud mot indirekte reklame og sponing	98
	3.22.3 Standardisert utforming av pakninger og helseadvarsel	98
	3.22.4 Aldersgrense og selvbetjente automater.....	99
3.23	Reklame via TV, radio og audiovisuelle bestillingstjenester	99
	3.23.1 Kringkastingslovens virkeområde.....	99
	3.23.2 Generelle betingelser for reklamen	100
	3.23.3 Sponing	101
	3.23.4 Sendingenes innhold.....	101
	3.23.5 Produktplassering.....	101
3.24	Markedsføring i e-handel.....	103
	3.24.1 E-handelslovens virkeområde	103
	3.24.2 Opplysningsplikt og markedsføring	104
	3.24.3 Inngrepsmyndighet	105
3.25	Beskyttelse av næringsdrivende.....	105
	3.25.1 Krav om god forretningsskikk.....	105
	3.25.2 Villedende markedsføring og sammenliknende reklame	106
	3.25.3 Utilstrekkelig veiledning og uvedkommende forhold ...	106
	3.25.4 Beskyttelse mot etterligninger.....	107
3.26	Håndheving av lovbrudd	107

3.26.1	Håndhevingsorganenes vedtakskompetanse	107
3.26.2	Forbud og påbud.....	108
3.26.3	Tvangsmulkt.....	108
3.26.4	Overtredelsesgebyr.....	110
3.26.5	Pålegg om fjerning av digitalt innhold.....	111
3.26.6	Straff.....	112
3.26.7	Erstatning og vederlag.....	113
Kapittel 4	Immaterialrett og konkurransebeskyttelse.....	114
4.1	Innledning.....	114
4.1.1	Hva er immaterialrett og konkurransebeskyttelse?.....	114
4.1.2	Håndheving og tvisteløsning.....	116
4.1.3	Samspillet mellom konkurransebeskyttelse og forbrukerbeskyttelse	117
4.1.4	Forholdet mellom immaterialrett, konkurransebeskyttelse og konkurranserett.....	118
4.2	Immaterialrett.....	119
4.2.1	Oversikt over immaterialretten	119
4.2.2	Opphavsrett	122
4.2.2.1	Opphavsrett til åndsverk	122
4.2.2.2	Nærstående rettigheter	124
4.2.2.3	Avgrensninger av opphavsretten	125
4.2.2.4	Opphavsrettens overgang.....	127
4.2.2.5	Spesielt om opphavsrettsinngrep på internett	127
4.2.2.6	Portabilitet av nettbaserte innholdstjenester	131
4.2.2.7	Sanksjoner	131
4.2.3	Designrett	131
4.2.4	Patentrett.....	132
4.2.5	Kjennetegnsrett.....	134
4.2.5.1	Varemerkerett og foretaksnavnerett.....	134
4.2.5.2	Kjennetegnsrettens funksjoner.....	135
4.2.5.3	Stiftelse av varemerke og foretaksnavn	136
4.2.5.4	Nærmere om særpreg og forvekslingsfare ...	137
4.2.5.5	Overdragelse og lisensiering av kjennetegnsrett.....	139
4.2.5.6	Inngrep i kjennetegnsretten	139
4.2.5.7	Forholdet til domenenavn	140
4.2.5.8	Sanksjoner	141
4.2.6	Internasjonal immaterialrett.....	142
4.2.7	Konsumpsjon og parallellimport	144
4.2.7.1	Territorial begrensning.....	144

	4.2.7.2	EØS-regional konsumpsjon og parallellimport.....	145
4.3		Konkurransbeskyttelse i andre lover.....	146
	4.3.1	Oversikt over regler om konkurransebeskyttelse	146
	4.3.2	Forholdet til avtalestridig konkurranse (konkurransesklausuler).....	146
	4.3.3	Brudd på god forretningsskikk næringsdrivende imellom.....	148
	4.3.3.1	Generalklausulens virkeområde	148
	4.3.3.2	Nedvurdering av konkurrenter	149
	4.3.3.3	Renommésnylting.....	151
	4.3.3.4	Illojal etablering av konkurrerende virksomhet.....	151
	4.3.3.5	Etterligning i strid med god forretningsskikk.....	152
	4.3.4	Villedende forretningsmetoder	153
	4.3.5	Sammenliknende reklame.....	154
	4.3.6	Urimelig etterligning.....	156
	4.3.6.1	Hva er etterligning?	156
	4.3.6.2	Urimelig utnyttelse av innsats og resultater .	157
	4.3.6.3	Fare for forveksling.....	159
	4.3.7	Uriktige geografiske opprinnelsesbetegnelser.....	160
	4.3.8	Forretningshemmeligheter.....	160
	4.3.9	Sanksjoner.....	162
	4.3.10	God handelsskikk	163
Kapittel 5		Selskapsrett.....	167
5.1		Innledning.....	167
5.2		Oversikt over ulike måter å organisere næringsvirksomhet på....	169
	5.2.1	Innledning	169
	5.2.2	Enkelpersonforetak.....	169
	5.2.3	Aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA).....	170
	5.2.4	Nærmere om skillet mellom aksjeselskaper (AS) og allmennaksjeselskaper (ASA).....	172
	5.2.5	Ansvarlig selskap (ANS og DA)	173
	5.2.5.1	Innledning.....	173
	5.2.5.2	Stiftelse av ansvarlig selskap.....	174
	5.2.5.3	Innskudd	175
	5.2.5.4	Selskapsorganer i ansvarlige selskaper.....	175
	5.2.5.5	Inngåelse av avtaler på ansvarlige selskapers vegne.....	177
	5.2.5.6	Ansvarlige selskapers kapitalforhold.....	178
	5.2.5.7	Overdragelse av eierandel, uttreden og utelukkelse i ansvarlige selskaper	179

	5.2.5.8	Oppløsning og avvikling	180
	5.2.6	Samvirkeforetak	181
	5.2.7	Stiftelser	181
	5.2.8	Øvrige eierformer og former for å organisere næringsvirksomhet	181
5.3		Etablering av aksjeselskaper (AS) og allmennaksjeselskaper (ASA)	182
	5.3.1	Innledning	182
	5.3.2	Trinn 1: Utarbeidelse av stiftelsesdokument og vedtekter	182
	5.3.2.1	Innledning	182
	5.3.2.2	Selskapets foretaksnavn	183
	5.3.2.3	Selskapets forretningskontor	184
	5.3.2.4	Selskapets virksomhet	185
	5.3.2.5	Selskapets aksjekapital	185
	5.3.2.6	Tegning av aksjekapital	186
	5.3.2.7	Innskudd med andre eiendeler enn penger (tingsinnkudd) mv.	186
	5.3.2.8	Særskilte rettigheter i selskapet	186
	5.3.2.9	Dekning av stiftelsesutgifter	187
	5.3.2.10	Styre og revisor	188
	5.3.3	Trinn 2: Innbetaling av aksjekapital	188
	5.3.4	Trinn 3: Innhente bekreftelse på at aksjekapital er innbetalt	189
	5.3.5	Trinn 4: Registrering i Foretaksregisteret	190
	5.3.5.1	Innledning	190
	5.3.5.2	Registreringsvilkår	190
	5.3.5.3	Fristoversittelse og registreringsnektelse	190
	5.3.5.4	Tiden mellom stiftelse og registrering	190
	5.3.5.5	Plikt til å melde endringer	191
5.4		Aksje- og egenkapital i aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA)	192
	5.4.1	Generelt om aksjekapital og egenkapital	192
	5.4.2	Styrets handleplikt	193
5.5		Aksjer og aksjonærrettigheter	193
	5.5.1	Generelt om aksjer og aksjonærrettigheter	193
	5.5.2	Aksjeklasser	194
5.6		Selskapsorganene i aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA)	196
	5.6.1	Innledning	196
	5.6.2	Generalforsamlingen	197
	5.6.2.1	Generalforsamlingens myndighet og oppgaver	197
	5.6.2.2	Ekstraordinær generalforsamling	199

5.6.2.3	Innkalling til generalforsamling.....	199
5.6.2.4	Deltakelse på generalforsamling	201
5.6.2.5	Forenklet generalforsamling.....	202
5.6.2.6	Fullmektig og rådgiver	202
5.6.2.7	Åpning av generalforsamling	203
5.6.2.8	Stemmerett og stemmerettsbegrensninger..	203
5.6.2.9	Alminnelige stemmerettsregler	205
5.6.2.10	Personvalg	205
5.6.2.11	Vedtaksendringer og andre vedtak med kvalifisert flertall	206
5.6.2.12	Vedtak som krever tilslutning fra samtlige aksjonærer	206
5.6.2.13	Ledelsens opplysningsplikt overfor aksjeeierne.....	207
5.6.2.14	Protokoll.....	207
5.6.2.15	Ugyldige generalforsamlingsvedtak.....	208
5.6.2.16	Gransking.....	209
5.6.3	Styret og daglig leder (selskapets ledelse)	210
5.6.3.1	Innledning.....	210
5.6.3.2	Styrets myndighet og oppgaver	210
5.6.3.3	Sammensetning av styret.....	211
5.6.3.4	Varamedlemmer og observatører.....	211
5.6.3.5	Valg av styreleder og styremedlemmer.....	212
5.6.3.6	Valgperiode	213
5.6.3.7	Personlige krav til styremedlemmene.....	213
5.6.3.8	Styrets arbeidsform	214
5.6.3.9	Styrevedtak og protokoll	216
5.6.3.10	Inhabilitet.....	217
5.6.3.11	Godtgjørelse til styret.....	218
5.6.3.12	Daglig leder (administrerende direktør, CEO).....	218
5.6.4	Bedriftsforsamlingen	220
5.6.5	Revisor	221
5.6.6	Erstatningsansvar og straffansvar	221
5.7	Omsetning og innløsning av aksjer i aksjeselskap og allmennaksjeselskap	223
5.7.1	Innledning.....	223
5.7.2	Meldeplikt ved salg og erverv av aksjer.....	224
5.7.3	Samtykke ved overdragelse	225
5.7.4	Forkjøpsrett.....	227
5.7.5	Personklausuler.....	228
5.7.6	Rett til å tre ut av selskapet	229
5.7.7	Utelukkelse av en aksjonær.....	229

5.7.8	Tvangsinnløsning av minoritetsaksjonærer og innløsning av små aksjeposter i allmennaksjeselskap (ASA)	230
5.8	Inngåelse av avtaler på vegne av aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper	230
5.8.1	Innledning	230
5.8.2	Styrets adgang til å inngå avtaler på selskapets vegne	231
5.8.3	Utpekte enkeltpersoner eller personer i fellesskaps adgang til å inngå avtaler på selskapets vegne (delegert signaturrett)	232
5.8.4	Daglig leders adgang til å inngå avtaler på vegne av selskapet.....	232
5.8.5	Overskridelse av myndighet	233
5.8.6	Avtaler mellom selskapet og aksjonær mv.....	234
5.9	Anvendelse av selskapets midler	236
5.9.1	Innledning	236
5.9.2	Utbytte	237
5.9.3	Gaver fra selskapet.....	239
5.9.4	Kreditt og sikkerhetsstillelse.....	239
5.9.5	Tilbakekjøp av aksjer	240
5.10	Endring av aksjekapitalen (kapitalforhøyelse og kapitalnedsettelse)	241
5.10.1	Forskjellige former for kapitalforhøyelse.....	241
5.10.2	Kapitalforhøyelse ved nyttegning av aksjer	241
5.10.3	Fondsemisjon	243
5.10.4	Finansielle instrumenter.....	243
5.10.5	Nedsetting av aksjekapitalen	244
5.11	Oppløsning og avvikling av aksjeselskap og allmennaksjeselskap	245
5.12	Gjeldsforhandling, akkord og konkurs.....	246
5.13	Særlig om konserner	246
Kapittel 6	Avtalerett	249
6.1	Oversikt.....	249
6.2	Noen avtalerettslige grunnbegreper	250
6.3	Hvordan avtalen kommer i stand	253
6.4	Avtaler med offentlige myndigheter	255
6.5	Inngåelse av avtaler	255
6.5.1	Generelt	255
6.5.2	Tilbud	255
6.5.3	Tilbakekall	257
6.5.4	Akseptfrist	259
6.5.5	Forsinket aksept	260
6.5.6	Svar på tilbud	261
6.5.7	Taus aksept	263

6.5.8	Avtalt skriftform	264
6.5.9	Etterfølgende bekreftelse	264
6.5.10	Forbehold	264
6.6	Tolking av avtaler	266
6.6.1	Generelt om tolking og utfylling	266
6.6.2	Tolkningsdata (tolkningsmomenter)	268
6.6.2.1	Grunnleggende krav	268
6.6.2.2	Ordlyden	268
6.6.2.3	Partenes forutgående kontakt	269
6.6.2.4	Partenes etterfølgende opptreden	269
6.6.3	Tolkingsregler	270
6.7	Ugyldighet og lemping	271
6.7.1	Generelt om ugyldighet mv.	271
6.7.2	Mangler ved avgivers habilitet	272
6.7.2.1	De mindreårige	272
6.7.2.2	Voksen person under vergemål	274
6.7.2.3	Sinnssykdom	274
6.7.3	Mangler ved formen	274
6.7.4	Mangler ved tilblivelsen	275
6.7.4.1	Uredelighet – Avtaleloven § 33	275
6.7.4.2	Tvang	277
6.7.4.3	Nødstilstand	278
6.7.4.4	Svik og opplysningsplikt	278
6.7.4.5	Falsk og forfalskning	278
6.7.4.6	Feilskrift og annen feiltakelse	279
6.7.4.7	Tidspunktet for den gode tro	279
6.7.4.8	Krav oppstått ved spill eller veddemål	279
6.7.5	Mangler ved innholdet	279
6.7.5.1	Generelt	279
6.7.5.2	Avtaleloven § 36 og § 37	280
6.7.5.3	Forutsetningslæren	287
6.8	Fullmakt	290
6.8.1	Forskjellige former for representasjon	290
6.8.2	Fullmaktsreglenes formål	291
6.8.3	Generelt om fullmaktens innhold	291
6.8.4	I fullmaktsgiverens navn	292
6.8.5	Fullmaktens grenser	292
6.8.5.1	Generelt	292
6.8.5.2	Selvstendig fullmakt	293
6.8.5.3	Uselvstendig fullmakt («oppdragsfullmakt»)	296
6.8.6	Ugyldig viljeserklæring	297
6.8.7	Ansvar for fullmektigen ved overskridelse av fullmakt ..	298
6.8.8	Fullmaktens opphør	298

	6.8.8.1	Tilbakekall av fullmakten	298
	6.8.8.2	Fullmaktsgivers tap av rettslig handleevne ..	299
	6.8.8.3	Fullmaktsgivers konkurs	299
	6.8.8.4	Fullmaktsgivers død	299
	6.8.9	Foretakets representasjon utad	300
6.9		Standardkontrakten	300
	6.9.1	Generelt	300
	6.9.2	Vedtakelse av standardvilkår	303
	6.9.3	Tolking av standardvilkår	306
	6.9.4	Ugyldighet og lemping av standardkontrakter	307
	6.9.5	Markedsrettslig kontroll med standardvilkår	307
6.10		Opplysningsplikt før avtaleinngåelsen	308
Kapittel 7 Kjøpsrett.....			310
7.1		Innledning.....	310
	7.1.1	Hva er kjøpsrett?.....	310
	7.1.2	Oversikt over kjøpsrettslige lover	310
		7.1.2.1 Innledning.....	310
		7.1.2.2 Kjøpsloven og forbrukerkjøpsloven	311
		7.1.2.3 Avhendingsloven	312
		7.1.2.4 Bustadoppføringsloven	313
		7.1.2.5 Håndverkertjenesteloven	313
		7.1.2.6 Digitalytelsesloven.....	314
		7.1.2.7 Angrerettloven.....	314
		7.1.2.8 Forbrukerklageloven.....	315
	7.1.3	Forholdet mellom lov og avtale i kjøpsretten	315
	7.1.4	Nærmere om forbrukerkjøp og forbrukervern	316
	7.1.5	Kjøp over landegrensene	318
7.2		Oversikt over avviklingen av et kjøp	320
	7.2.1	Innledning	320
	7.2.2	Samtidighetsprinsippet (tilbakeholdsrett)	320
	7.2.3	Oversikt over selgers plikter ved avviklingen av et kjøp..	321
		7.2.3.1 Innledning.....	321
		7.2.3.2 Selgers plikt til å levere tingen på rett sted ..	321
		7.2.3.3 Selgers plikt til å levere tingen til riktig tid ..	323
		7.2.3.4 Selgers plikt til å levere riktig ting	324
		7.2.3.5 Selgers plikt til å levere andre ytelser.....	324
	7.2.4	Oversikt over kjøpers plikter ved avviklingen av et kjøp.	324
		7.2.4.1 Innledning.....	324
		7.2.4.2 Kjøpers plikt til å betale på riktig sted	325
		7.2.4.3 Kjøpers plikt til å betale til riktig tid	325
		7.2.4.4 Kjøpers plikt til å betale riktig kjøpesum	325
		7.2.4.5 Kjøpers plikt til å medvirke til avvikling av kjøpet	326

7.2.5	Risikoens overgang.....	326
7.2.5.1	Hva er «risikoens overgang»?.....	326
7.2.5.2	Hovedregelen om risikoens overgang.....	328
7.2.5.3	Unntak fra hovedregelen om risikoens overgang.....	329
7.2.5.4	Nærmere om betydningen av begrepet «levering».....	330
7.3	Forsinkelse.....	330
7.3.1	Innledning.....	330
7.3.2	Når foreligger det forsinkelse?.....	331
7.3.3	Kjøpers rettigheter ved forsinkelse.....	331
7.3.3.1	Innledning.....	331
7.3.3.2	Kjøpers rett til å holde kjøpesummen tilbake.....	332
7.3.3.3	Kjøpers rett til å kreve oppfyllelse.....	332
7.3.3.4	Kjøpers rett til å heve kjøpet.....	333
7.3.3.5	Kjøpers rett til erstatning.....	336
7.3.4	Reklamasjonsfrister ved forsinkelse.....	342
7.4	Mangel ved tingen.....	343
7.4.1	Innledning.....	343
7.4.2	Når foreligger det mangel?.....	343
7.4.2.1	Innledning.....	343
7.4.2.2	Kjøpsavtalens betydning ved vurderingen av om tingen har mangel.....	344
7.4.2.3	Generelle krav til tingens egenskaper.....	344
7.4.2.4	Særlig om betydningen av rettsmangel.....	345
7.4.2.5	Betydningen av selgers manglende og uriktige opplysninger.....	346
7.4.2.6	Betydningen av kjøpers onde tro eller forundersøkelse.....	347
7.4.2.7	Salg med forbehold om mangler («som den er» eller «as is»).....	348
7.4.2.8	Tidspunktet for mangelen.....	349
7.4.3	Kjøpers rettigheter ved mangel.....	350
7.4.3.1	Innledning.....	350
7.4.3.2	Kjøpers rett til å holde tilbake kjøpesummen.....	351
7.4.3.3	Kjøpers krav på retting eller omlevering (avhjelp).....	351
7.4.3.4	Selgers rett til å kreve retting eller omlevering.....	354
7.4.3.5	Kjøpers rett til prisavslag.....	354
7.4.3.6	Kjøpers rett til å heve kjøpet.....	355
7.4.3.7	Kjøpers rett til erstatning.....	355

7.4.4	Krav mot tidligere salgsledd.....	359
7.4.4.1	Innledning.....	359
7.4.4.2	Kjøpslovens regler om krav mot tidligere salgsledd.....	360
7.4.4.3	Forbrukerkjøpslovens regler om krav mot tidligere salgsledd.....	361
7.4.5	Reklamasjonsfrister ved mangel.....	362
7.4.5.1	Innledning.....	362
7.4.5.2	Relativ og absolutt reklamasjonsfrist.....	362
7.4.5.3	Nøytral og spesifikk reklamasjon.....	364
7.4.5.4	Forholdet mellom reklamasjon og garanti... ..	365
7.5	Kontraktsbrudd fra kjøpers side.....	366
7.5.1	Innledning.....	366
7.5.2	Selgers rettigheter ved avbestilling.....	366
7.5.3	Selgers rett til å heve kjøpet.....	367
7.5.3.1	Innledning.....	367
7.5.3.2	Selgers hevingsrett ved manglende betaling («betalingsmislighold»).....	367
7.5.3.3	Selgers hevingsrett når kjøpesummen er betalt.....	368
7.5.3.4	Selgers hevingsrett ved manglende medvirkning.....	368
7.5.3.5	Selgers hevingsrett ved levering etter hvert..	368
7.5.4	Selgers rett til erstatning og rente.....	369
7.5.5	Selgers rett til å holde tilbake tingen.....	369
7.5.6	Reklamasjonsfrister ved kjøpers kontraktsbrudd.....	370
7.6	Fellesregler ved kontraktsbrudd.....	370
7.6.1	Innledning.....	370
7.6.2	Kontraktsbrudd ved del av tingen og ved levering etter hvert («suksessiv levering»).....	370
7.6.3	Forventet kontraktsbrudd.....	371
7.6.4	Insolvensbehandling.....	372
7.6.5	Fellesregler om heving og omlevering.....	373
7.6.6	Omsorg for tingen.....	374
7.7	Digitalytelsesloven.....	374
7.7.1	Innledning.....	374
7.7.2	Lovens alminnelige virkeområde.....	376
7.7.2.1	Digitale ytelser.....	376
7.7.2.2	Forbrukerforhold – leverandør og forbruker.....	376
7.7.2.3	Vederlag.....	377
7.7.2.4	Nærmere om forholdet til forbrukerkjøpsloven mv.	377
7.7.2.5	Lovens ufravikelighet.....	377

7.7.3	Levering av ytelsen	378
7.7.4	Krav til ytelsen. Mangler	378
7.7.5	Forbrukerens krav ved forsinkelse	379
7.7.6	Forbrukerens krav ved mangler	380
7.7.7	Melding om krav ved forsinkelse eller mangel	382
7.7.8	Forbrukerens plikter	383
7.7.9	Avbestilling og oppsigelse	384
7.8	Angrerettloven	384
7.8.1	Innledning	384
7.8.2	Angrerettlovens anvendelsesområde	385
7.8.3	Angrerettlovens oppbygning	385
7.8.4	Unntak fra angrerettlovens anvendelsesområde	385
7.8.5	Opplysningsplikt før avtaleinngåelsen og i avtalen	386
7.8.6	Begrensninger i angretten	386
7.8.7	Særlig om telefonsalg	386
7.8.8	Utøvelse av angrerett	387
7.8.9	Oppgjøret mellom partene	387
7.9	Tvisteløsning	388
Kapittel 8	Leie av næringslokaler	389
8.1	Innledning	389
8.2	Lovgivning	389
8.2.1	Husleielovens virkefelt	389
8.2.1.1	Begrepene «husrom», «bolig» og «lokale» ..	389
8.2.1.2	Bruksrett mot vederlag	390
8.2.1.3	Tilknytningen til fast eiendom	390
8.2.1.4	Leie av lokale med beboelsesrom	391
8.2.2	Andre bruksretter til fast eiendom	391
8.2.2.1	Bruksrett basert på annet enn avtale	391
8.2.2.2	Avtale om begrenset bruk	391
8.2.2.3	Leasing av fast eiendom	391
8.2.2.4	Sammensatte avtaler	392
8.2.2.5	Leie av virksomhet	392
8.2.2.6	Tomtefeste og grunnleie	392
8.3	Avtalefrihet	393
8.4	Forretningsføreravtaler	394
8.5	Avtaleformene	394
8.5.1	Muntlige leieavtaler	394
8.5.2	Skriftlige leieavtaler	395
8.5.3	«Meglerstandardene»	395
8.6	Partene i leieforholdet	397
8.6.1	Utleier, leier, fremutleier og fremleier	397
8.6.2	Utleieren	397
8.6.2.1	Eierens rolle	397

	8.6.2.2	Næringslokaler i borettslag	397
	8.6.2.3	Seksjonerte lokaler	397
	8.6.2.4	Sameiet som utleier	398
8.6.3	Leieren.....		398
	8.6.3.1	Generelt om leier.....	398
	8.6.3.2	Enkeltindivid som leier	398
	8.6.3.3	Flere leiere	398
	8.6.3.4	Aksjeselskap eller allmennaksjeselskap som leier.....	399
	8.6.3.5	Andre selskaper som leiere	399
	8.6.3.6	Leierens virksomhet.....	400
8.7	Leieobjektet		400
	8.7.1	Lokalene	400
	8.7.2	Andre leieobjekter.....	401
	8.7.3	Definisjon av leieobjektet.....	401
8.8	Krav til lokalene og overleveringen av dem.....		401
	8.8.1	Tidspunktet for overlevering	401
	8.8.2	Mangler ved lokalet	402
	8.8.3	Uriktige opplysninger om lokalet	403
	8.8.4	Manglende opplysninger om lokalet.....	403
	8.8.5	Lokale leid «som det er» e.l.	404
	8.8.6	Forundersøkelse mv.....	404
	8.8.7	Tidspunktet for mangelsbedømmelsen.....	405
	8.8.8	Reklamasjon.....	406
	8.8.9	Leierens rett til å fastholde avtalen ved forsinkelse.....	407
	8.8.10	Krav på retting av mangel	407
	8.8.11	Avslag i leie.....	409
	8.8.12	Heving av leieavtalen	410
	8.8.13	Erstatning.....	411
	8.8.14	Erstatningsansvarets omfang.....	413
	8.8.15	Rett til å holde leie tilbake	415
	8.8.16	Rettsmangel	415
	8.8.17	Offentligrettslige rådighetsinnskrenkninger	416
8.9	Leie og annen form for vederlag		416
	8.9.1	Leien.....	416
	8.9.2	Forfalltidspunkt	417
	8.9.3	Oppgjørsmåten	417
	8.9.4	Felleskostnader.....	417
	8.9.5	Andre former for vederlag.....	418
	8.9.6	Depositum og annen sikkerhetsstillelse.....	419
	8.9.6.1	Depositum	419
	8.9.6.2	Garanti	420
	8.9.7	Deponering av omtvistet leie	420
	8.9.8	Merverdiavgift.....	421

	8.9.8.1	Utgangspunktet	421
	8.9.8.2	Frivillig registrering i Merverdiavgiftsregisteret.....	421
8.10		Leieprisvernet	422
	8.10.1	Husleiens størrelse	422
	8.10.2	Indeksregulering	424
	8.10.2.1	Leieregulering i tråd med konsumprisindeksen mv.....	424
	8.10.2.2	Leieregulering i tidsubestemte leieforhold..	424
	8.10.2.3	Leieregulering i tidsbestemte leieforhold....	425
	8.10.3	Tilpasning til «gjengs leie».....	425
	8.10.4	Tilbakebetaling av ulovlig leie.....	426
8.11		Partenes plikter i leietiden.....	426
	8.11.1	Bruk av lokalene.....	426
	8.11.2	Vedlikehold	427
	8.11.2.1	Utleierens vedlikeholdsplikt.....	427
	8.11.2.2	Leierens vedlikeholdsplikt	428
	8.11.3	Forandringer i lokalet og på eiendommen	428
	8.11.3.1	Utleierens adgang til å foreta forandringer .	428
	8.11.3.2	Leierens adgang til å foreta endringer	429
	8.11.4	Skade på lokalet	429
	8.11.5	Utleierens adgang til lokalet.....	430
	8.11.6	Leierens krav på grunn av mangel som oppstår i leietiden	430
	8.11.7	Leierens erstatningsansvar	430
8.12		Fremleie.....	431
	8.12.1	Ingen rett til fremleie uten avtale.....	431
	8.12.2	Grensetilfeller	432
	8.12.3	Fremleie ved tidsbestemte leieavtaler.....	433
	8.12.4	Godkjenning ved passivitet	433
	8.12.5	Fremleierens stilling ved oppsigelse av hovedleieavtalen.....	434
8.13		Overføring av leierett	435
	8.13.1	Den alminnelige regel om overføring.....	435
	8.13.2	Gjennomføring av leierskifte	436
8.14		Eierskifte	436
8.15		Leieforholdets varighet.....	437
	8.15.1	Tidsbestemte og tidsubestemte leieavtaler	437
	8.15.2	Tidsbestemte leieavtaler	437
	8.15.2.1	Tidsbestemmelsen	437
	8.15.2.2	Forlengelse av tidsbestemte leieavtaler	438
	8.15.2.3	Flytteoppfordring i tidsbestemte leieforhold.....	438
	8.15.3	Oppsigelige leieavtaler	439

8.15.3.1	Tidsbestemte og tidsubestemte leieavtaler...	439
8.15.3.2	Oppsigelsesfristen	439
8.15.3.3	Leierens oppsigelse av tidsubestemt leieavtale.....	439
8.15.3.4	Utleierens oppsigelse av tidsubestemt leieavtale.....	439
8.15.3.5	Krav til form og innhold ved oppsigelse fra utleier.....	440
8.15.4	Kombinerte opphørsbestemmelser.....	440
8.15.5	Rettslig prøvelse av oppsigelsen	441
8.16	Heving av leieavtalen.....	441
8.16.1	Heving ved vesentlig mislighold.....	441
8.16.2	Utkastelse.....	443
8.16.3	Leierens død	444
8.17	Tilbakelevering av lokalene ved opphør	444
8.17.1	Leierens plikter ved tilbakelevering.....	444
8.17.2	Erstatning for forsinkelse og mangel.....	445
8.17.3	Vederlag for forbedringer.....	445
8.17.4	Vederlag for kundekrets (goodwill)	446
8.18	Eiendomsselskapers plikt til å ivareta personvern hensyn.....	447
Kapittel 9	Arbeidsrett	450
9.1	Oversikt.....	450
9.2	Rettskildene	450
9.3	Arbeidsrettens særpreg.....	451
9.3.1	Lovgivning	451
9.3.2	Tariffavtalen	452
9.3.3	Den personlige arbeidsavtalen.....	453
9.3.4	Arbeidsgivers styringsrett.....	453
9.3.5	Arbeidsreglement.....	454
9.3.6	Kontrolltiltak i virksomheten – personvern.....	454
9.4	Arbeidsgiver- og arbeidstakerbegrepene	455
9.4.1	Arbeidstaker.....	455
9.4.2	Arbeidsgiver	456
9.5	Organisasjonsfrihet	457
9.5.1	Arbeidstakerorganisasjoner	457
9.5.2	Arbeidsgiverorganisasjoner.....	457
9.6	Forbudene mot diskriminering. Varsling	457
9.6.1	Likebehandling i arbeidslivet.....	457
9.6.2	Utlysning av stilling	458
9.6.3	Forbud mot spørsmål om livssyn, m.m.	459
9.6.4	Direkte og indirekte forskjellsbehandling.....	459
9.6.5	Likestilling mellom kjønnene	459
9.6.6	Unntak fra forbudet	460

9.6.7	Opplysningsplikt og bevisbyrde	461
9.6.8	Virkninger av diskriminering	461
9.6.9	Varsling og omtale av kritikkverdige forhold	462
9.6.10	Åpenhetsloven	463
9.6.11	ILO-konvensjoner	464
9.7	Arbeidsavtalen	464
9.7.1	Krav til form og innhold	464
9.7.2	Prøvetid	465
9.7.3	Midlertidig ansettelse	466
9.7.3.1	Arbeidets karakter	467
9.7.3.2	Vikariater	468
9.7.3.3	Praksisarbeid	468
9.7.3.4	Deltakere i arbeidsmarkedstiltak	469
9.7.3.5	Idrettsutøvere, trenere, dommere og ledere	469
9.7.3.6	Ingen tolv måneders ansettelse uten vilkår ..	469
9.7.3.7	Åremålsansettelse av øverste leder	469
9.7.4	Opphør av tidsbegrensede arbeidsforhold	470
9.7.5	Innleie av arbeidskraft	471
9.7.5.1	Innleie fra vikarbyråer	471
9.7.5.2	Innleie fra andre foretak	474
9.7.6	Rettsvirkningene av ulovlig midlertidig ansettelse og ulovlig innleie	474
9.8	Arbeidstakers plikter	474
9.8.1	Arbeidsplikten	474
9.8.2	Lojalitetsplikten	475
9.8.2.1	Forbudet mot gaver	475
9.8.2.2	Annet arbeid	475
9.8.2.3	Retten til egen nyskapning	476
9.8.2.4	Konkurrerende virksomhet – avtl. § 38	476
9.8.2.5	Konkurransesklausuler – aml. kapittel 14A ...	476
9.8.2.6	Kundesklausuler – aml. § 14A-4	477
9.8.2.7	Rekrutteringsklausuler – aml. § 14A-6	477
9.9	Arbeidstiden	477
9.9.1	Arbeidstid og arbeidsfri	477
9.9.2	Arbeidstidsordninger	478
9.9.3	Arbeidsplan	479
9.9.4	Den alminnelige arbeidstid	480
9.9.5	Forlenget og forkortet arbeidstid	480
9.9.6	Overtid og merarbeid	480
9.9.7	Søn- og helligdagsarbeid og nattarbeid	482
9.9.8	Hvilepauser	482
9.9.9	Unntak fra arbeidstidsbestemmelsene	482
9.9.10	Gjennomsnittsberegning av arbeidstid	482
9.9.11	Bruk av deltid og utvidelse av deltidstilling	483

9.10	Lønn.....	484
9.10.1	Lønssystemene	484
9.10.2	Utbetaling av lønn.....	485
9.10.3	Lønnstrekk.....	485
9.10.4	Lønnskravenes stilling i konkurs.....	485
9.11	Ferie.....	486
9.11.1	Retten til ferie	486
9.11.2	Ferieår og opptjeningsår.....	486
9.11.3	Feriens lengde.....	486
9.11.3.1	Lovbestemt ferielengde.....	486
9.11.3.2	Avtaler om lengre ferie	487
9.11.4	Tiden for ferien.....	487
9.11.5	Sykdom under ferie og ferie under permisjon	488
9.11.6	Forskuddsferie og overføring av ferie.....	488
9.11.7	Ferie i oppsigelsestiden.....	489
9.11.8	Feriegodtgjørelse.....	489
9.11.8.1	Retten til feriegodtgjørelse.....	489
9.11.8.2	Feriepengegrunnlaget	489
9.11.8.3	Utbetaling av feriepenger	490
9.12	Lovlig fravær fra arbeidet.....	490
9.12.1	Permisjoner.....	491
9.12.1.1	Svangerskap, fødsel, adopsjon, amming, mv.....	491
9.12.1.2	Barns, barnepassers og nærståendes sykdom mv.	492
9.12.1.3	Militærtjeneste og liknende.....	492
9.12.1.4	Offentlige verv	492
9.12.1.5	Utdanningspermisjon, velferdspermisjon, mv.....	492
9.12.1.6	Verneombudets stilling	493
9.12.2	Sykefravær og sykelønn.....	493
9.12.2.1	Kravet til minste årslønn	493
9.12.2.2	Opptjeningstiden.....	493
9.12.2.3	Vilkåret om arbeidsuførhet	494
9.12.2.4	Beregning av sykepengene.....	494
9.12.2.5	Sykepenger i arbeidsgiverperioden	494
9.12.2.6	Varslingsplikt og dokumentasjon.....	494
9.12.2.7	Legeerklæring	495
9.12.2.8	Egenmelding	495
9.13	Tariffavtaler og fredsplikt.....	496
9.13.1	Rettsvister – interessetvister	496
9.13.2	Fredsplikten	496
9.13.3	Tvungen lønnsnemnd	497
9.13.4	Arbeidskamp uten fredsplikt	497

9.13.5	Streikebryteri.....	498
9.13.6	Sympatiaksjoner	498
9.13.7	Politisk demonstrasjonsstreik.....	498
9.13.8	Sanksjoner ved brudd på fredsplikt.....	499
9.14	Permittering.....	500
9.14.1	Vilkår for permittering	500
9.14.2	Lønnsplikt ved permittering.....	500
9.14.3	Avvikling av ferie under permittering	501
9.14.4	Oppsigelse før og under permittering	501
9.15	Oppsigelse.....	502
9.15.1	Ansettelsestrygghet og oppsigelsesvern	502
9.15.1.1	Oppsigelsesvernet ved sykdom – aml. § 15-8	502
9.15.1.2	Oppsigelsesvernet ved svangerskap, etter fødsel og adopsjon – aml. § 15-9.....	503
9.15.1.3	Oppsigelsesvernet ved militærtjeneste.....	503
9.15.2	Formkrav ved oppsigelse.....	503
9.15.3	Drøftelser og frister	504
9.15.4	Oppsigelsesfristene.....	505
9.15.5	Kravet til saklighet ved oppsigelse.....	506
9.15.5.1	Oppsigelse på grunn av arbeidstakers forhold	506
9.15.5.2	Oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	507
9.15.5.3	Endringsoppsigelse.....	508
9.15.5.4	Masseoppsigelser	509
9.15.5.5	Oppsigelse av øverste leder	510
9.15.6	Opphør av arbeidsforhold grunnet alder.....	510
9.15.7	Retten til å fortsette i stillingen.....	511
9.15.8	Virkningen av usaklig oppsigelse	512
9.15.9	Fortrinnsrett til ny ansettelse	512
9.15.10	Suspensjon	513
9.15.11	Avskjed.....	514
9.15.12	Retten til attest	515
9.16	Virksomhetsoverdragelse.....	515
9.16.1	Stillingsvernet ved virksomhetsoverdragelse.....	515
9.16.2	Når foreligger virksomhetsoverdragelse?	516
9.16.2.1	Kravet til selvstendig økonomisk enhet.....	516
9.16.2.2	Kravet til overdragelse.....	517
9.16.2.3	Enhetens identitet må bevares	517
9.16.2.4	Overdragelse fra et konkursbo	519
9.16.3	Rettigheter ved overføring av virksomhet.....	519
9.16.3.1	Personlige rettigheter og plikter	519
9.16.3.2	Overføring av tariffavtale	519
9.16.3.3	Individuelle arbeidsvilkår i tariffavtale.....	520

9.16.3.4	Overføring av kollektive pensjonsrettigheter.....	520
9.16.4	Reservasjonsretten.....	520
9.16.5	Valgrett.....	521
9.16.6	Oppsigelsesvernet.....	521
9.16.7	Drøftings- og informasjonsplikt.....	522
9.17	Nedleggelse og konkurs.....	523
9.17.1	Nedleggelse.....	523
9.17.2	Konkurs.....	523
Kapittel 10	Erstatningsrett.....	524
10.1	Oversikt.....	524
10.2	Erstatningsrettens historiske utvikling.....	524
10.3	Hensynene bak erstatningsretten.....	525
10.3.1	Prevensjonshensynet.....	525
10.3.2	Reparasjonshensynet.....	526
10.4	Vilkårene for erstatningsplikt – oversikt.....	526
10.5	Ansvarsgrunnlaget.....	527
10.5.1	Skyldansvar (culpa-ansvar).....	527
10.5.2	Objektivt erstatningsansvar.....	528
10.5.2.1	Farlig virksomhet.....	528
10.5.2.2	Arbeidsgiveransvaret.....	529
10.5.2.3	Erstatningsansvar for barn og foreldre.....	530
10.5.2.4	Ansvar for dyr.....	531
10.6	Årsakssammenheng og adekvans.....	532
10.7	Erstatningsberegningen.....	533
10.7.1	Tingskade.....	533
10.7.2	Personskade.....	534
10.7.3	Skade på barn og ungdom.....	535
10.7.4	Ménerstatning.....	535
10.7.5	Erstatning for tap av forsørger o.a.....	535
10.8	Skadelidtes egen medvirkning.....	536
10.9	Forholdet til folketrygden.....	536
10.10	Forholdet til forsikringsretten.....	537
Kapittel 11	Kreditorbeslag i ekteskap og samboerforhold.....	538
11.1	Oversikt.....	538
11.2	Partenes gjeldsansvar.....	538
11.2.1	Hovedregelen om gjeldsansvar.....	538
11.2.2	Avtale om felles ansvar for gjeld.....	539
11.2.3	Felles gjeldsansvar uten avtale.....	539
11.2.3.1	Avtaler om det daglige hushold.....	539
11.2.3.2	Avtaler om oppfostring av barn.....	540

11.2.3.3	Felles ansvar for avtaler om å dekke den ene ektefelles nødvendige behov	540
11.2.3.4	Avgrensning mot ulike former for lån	540
11.2.3.5	Felles ansvar for barns skadevoldende handlinger.....	541
11.2.4	Gjeldsansvaret mellom partene.....	541
11.3	Felleseie og særeie.....	542
11.3.1	Begrepene som betegner formuesordningen.....	542
11.3.2	Kravet til ektepakt.....	542
11.3.2.1	Avtale om formuesordningen.....	542
11.3.2.2	Ektepakt ved gaver mellom ektefeller.....	543
11.3.2.3	Tinglysning av ektepakt.....	543
11.4	Eiendomsrett og råderett.....	544
11.4.1	Hovedregelen om råderett	544
11.4.2	Innskrenket råderett i ekteskap	544
11.4.2.1	Innskrenket råderett over felles bolig.....	544
11.4.2.2	Innskrenket råderett over vanlig innbo	545
11.5	Sameie eller eneeie	545
11.5.1	Innledning	545
11.5.2	Sameielovens regler.....	546
11.5.3	Avtaler om sameie	546
11.5.3.1	Sameie ved delvis overføring av eiendomsrett mellom partene.....	546
11.5.3.2	Sameie bestemt av arvelater eller giver.....	547
11.5.3.3	Sameie i anskaffelser ervervet under samlivet.....	547
11.5.3.4	Særlig om lånefinansierte anskaffelser	547
11.5.3.5	Partenes bidrag til anskaffelsen	548
11.5.3.6	Bidrag som ikke gir grunnlag for sameie.....	550
11.5.4	Sameieandelens størrelse.....	550
11.5.5	Kreditorbeslag ved sameie	552
11.5.5.1	Hjemmel og kreditorbeslag.....	552
11.5.5.2	Proformainnsigelser.....	553
11.6	Oppheving av formuesfellesskapet.....	553
Kapittel 12	Penge- og kredittrett.....	555
12.1	Innledning.....	555
12.1.1	Hva er penge- og kredittrett?	555
12.1.2	Parter og heftelsesformer	556
12.1.3	Oversikt over sentralelover	557
12.1.4	Ulike typer pengekrav	558
12.1.4.1	Innledning.....	558
12.1.4.2	Vederlagskrav.....	558
12.1.4.3	Kredittkrav.....	558

12.1.5	Utforming av pengekrav	559
12.1.5.1	Innledning	559
12.1.5.2	Omsetningsgjeldsbrev	560
12.1.5.3	Enkle gjeldsbrev	561
12.1.5.4	Enkle pengekrav	562
12.1.5.5	Finansielle instrumenter som kan registreres i en verdipapirsentral	562
12.1.6	Særlig om gjeldsbrevlovens anvendelsesområde	562
12.1.7	Særlig om finansavtalelovens anvendelsesområde	563
12.2	Etablering av pengekrav	565
12.2.1	Innledning	565
12.2.2	Etablering av vederlagskrav	565
12.2.2.1	Innledning	565
12.2.2.2	Vederlagskravets størrelse	565
12.2.2.3	Vederlagskravets utforming og dokumentasjonskrav	566
12.2.3	Etablering av kredittkrav	567
12.2.3.1	Innledning	567
12.2.3.2	Ulike typer kredittavtaler	568
12.2.3.3	Kredittytters opplysningsplikt før avtaleinngåelsen	571
12.2.3.4	Kredittytters plikt til å vurdere kundens kredittevene	571
12.2.3.5	Kredittytters forklaringsplikt i forbrukerforhold	573
12.2.3.6	Kredittytters avslagsplikt i forbrukerforhold	574
12.2.3.7	Krav til kredittavtalen	575
12.2.3.8	Angrerett og betenkningstid for forbrukere	577
12.2.3.9	Kredittytters opplysningsplikt under kredittforholdet	577
12.2.3.10	Endring av kredittavtaler	578
12.2.3.11	Mislighold av tjenesteyters plikter	579
12.3	Løpende pengekrav	580
12.3.1	Innledning	580
12.3.2	Kredittrente	581
12.3.3	Overdragelse av pengekrav	581
12.3.3.1	Innledning	581
12.3.3.2	Debitorskifte (gjeldsovertakelse)	582
12.3.3.3	Kreditorskifte	583
12.4	Avvikling av pengekrav	591
12.4.1	Innledning	591
12.4.2	Betaling av pengekrav	591
12.4.2.1	Betalingssted og betalingsmåte	591
12.4.2.2	Særlig om innbetaling til konto	593

12.4.2.3	Særlig om betaling i utenlandsk valuta.....	594
12.4.2.4	Oversikt over betalingstidspunkter.....	595
12.4.2.5	Avtalt forfall.....	595
12.4.2.6	Utsatt forfall.....	595
12.4.2.7	Førtidig (ekstraordinært) forfall.....	596
12.4.2.8	Påkrevsforfall.....	598
12.4.2.9	Frigjøringstid og om kundens rett til oppsigelse.....	598
12.4.2.10	Kredittytters oppsigelse og sperring av avtaler.....	600
12.4.2.11	Delvis oppgjør.....	601
12.4.2.12	Tilbakelevering av gjeldsbrev og sletting av pantehftelser.....	602
12.4.2.13	Feil gjennomførte betalingstransaksjoner og misbruk av konto og betalingsinstrument (BankID).....	602
12.4.3	Motregning.....	603
12.4.3.1	Innledning.....	603
12.4.3.2	Hovedregel om motregning.....	605
12.4.3.3	Unntak fra hovedregel om motregning.....	606
12.4.4	Bortfall av pengekrav.....	607
12.4.4.1	Innledning.....	607
12.4.4.2	Ettergivelse ved kreditoravtale.....	607
12.4.4.3	Passivitet og preklusjon.....	608
12.4.4.4	Foreldelse.....	608
12.4.5	Forbrukers innsigelser mot kredittytteren.....	613
12.5	Mislighold av pengekrav.....	614
12.5.1	Innledning.....	614
12.5.2	Inndrivelse av pengekravet.....	614
12.5.3	Forsinkelsesrente.....	615
12.5.3.1	Innledning.....	615
12.5.3.2	Forsinkelsesrentens utgangspunkt.....	616
12.5.3.3	Forsinkelsesrentens størrelse.....	617
12.5.3.4	Erstatning for tap som ikke dekkes av forsinkelsesrenten.....	618
Kapittel 13 Garanti- og panterett.....		619
13.1	Hva er garanti- og panterett?.....	619
13.2	Garantier.....	620
13.2.1	Hva er en garanti?.....	620
13.2.2	Ulike typer garantier.....	620
13.2.3	Inngåelse av garantiavtaler og deres innhold.....	621
13.2.4	Forfall av garantier.....	622
13.2.5	Opphør av garantier.....	622

13.2.6	Garantistens innsigelser mot kreditor	623
13.2.7	Garantistens regress mot debitor ved oppfyllelse av garantier	624
13.3	Kausjonsavtaler.....	624
13.3.1	Innledning.....	624
13.3.2	Etablering av kausjon	625
13.3.2.1	Innledning.....	625
13.3.2.2	Kredittytters opplysningsplikt før avtaleinngåelsen om kausjonsansvar.....	626
13.3.2.3	Kredittytters avslagsplikt i forbrukerforhold .	626
13.3.2.4	Krav til kausjonsavtalen	627
13.3.2.5	Endring av kausjonsavtaler og kredittavtaler som er sikret gjennom kausjon	627
13.3.3	Forfall av kausjoner	627
13.3.4	Reduksjon og bortfall av kausjonsansvar	629
13.3.4.1	Hovedregel.....	629
13.3.4.2	Mislighold i hovedforholdet.....	629
13.3.4.3	Tidsbegrensning for kausjoner.....	629
13.4	Panterett	630
13.4.1	Innledning.....	630
13.4.2	Partene i pantavtalen.....	630
13.4.3	Inndeling av panteretten (underpant og håndpant).....	631
13.4.4	Videre fremstilling.....	632
13.4.5	Etablering av panterett (stiftelsesstadiet)	633
13.4.5.1	Innledning.....	633
13.4.5.2	Avtalepant.....	633
13.4.5.3	Utleggspant (namsutlegg)	635
13.4.5.4	Legalpant (lovbestemt pant)	636
13.4.6	Hva sikrer panteretten?	636
13.4.6.1	Innledning.....	636
13.4.6.2	Avtalepant.....	636
13.4.6.3	Legalpant (lovbestemt pant)	638
13.4.7	Rettsvern og prioritet (rettsvernstadiet)	638
13.4.7.1	Notoritet og publisitet.....	638
13.4.7.2	Nærmere om rettsvern.....	639
13.4.7.3	Realregistrenes troverdighet	640
13.4.7.4	Prioritet	640
13.4.7.5	Prioritetsavtaler og opplåning	641
13.4.7.6	Opptrinnsrett og inntreddsrett	642
13.4.8	Håndpant i løsøre	643
13.4.9	Pant i fast eiendom.....	643
13.4.10	Pant i realregistrert løsøre	644
13.4.11	Pant i løsørekomplekser	645

13.4.11.1	Innledning.....	645
13.4.11.2	Pant i løsørekomplekser – driftstilbehør.....	646
13.4.11.3	Pant i løsørekomplekser – varelager.....	646
13.4.11.4	Pant i løsørekomplekser – motorvogner mv.	647
13.4.11.5	Pant i løsørekomplekser – landbruksløsøre .	648
13.4.12	Salgspant.....	649
13.4.12.1	Avtaler om salgspant.....	649
13.4.12.2	Rettsvern for salgspant.....	650
13.4.12.3	Tinglysning av salgspant i motorvogner mv.	651
13.4.12.4	Salgspant i deler og tilbehør til fast eiendom, skip og fly.....	652
13.4.12.5	Bortfall av salgspant.....	653
13.4.13	Leiefinansiering (finansiell leasing).....	654
13.4.14	Pant i fordringer.....	655
13.4.14.1	Innledning.....	655
13.4.14.2	Verdipapirer og finansielle instrumenter registrert i en verdipapirsentral.....	655
13.4.14.3	Aksjer som ikke er registrert i en verdipapirsentral.....	655
13.4.14.4	Pantsetting i forbindelse med oppkjøpsfinansiering.....	656
13.4.14.5	Pant i borettslagsandeler.....	656
13.4.14.6	Pant i enkle pengekrav.....	657
13.4.14.7	Faktoringpant.....	657
13.4.15	Pantet i sikringstiden.....	659
13.4.15.1	Innledning.....	659
13.4.15.2	Avkastning av pantet.....	659
13.4.15.3	Pantsetters bruksrett, vedlikeholds- og forsikringsplikt.....	659
13.4.15.4	Avhendelse av pantet.....	660
13.4.15.5	Risiko og ansvar for tap eller skade på pantet.....	660
13.4.16	Realisasjon av pantet (realisasjonsstadiet).....	660
13.4.16.1	Innledning.....	660
13.4.16.2	Gjennomføring av salget.....	661
13.4.16.3	Tvangskraftig tvangsgrunnlag.....	661
13.4.16.4	Begjæring om tvangsrealisasjon.....	661
13.4.16.5	Særlig om tvangsrealisasjon av fast eiendom	662
13.4.16.6	Tvangsrealisasjon av annet enn realregistrerte formuesgoder.....	665
Kapittel 14 Tingsrett og godtroerverv.....		667
14.1	Innledning.....	667
14.2	Forholdet mellom partene.....	667

14.3	Forholdet til tredjemann	668
14.3.1	Selgerens kravshavere.....	668
14.3.2	Dobbeltsalg	669
14.3.3	Kjøperens kravshavere	669
14.4	Ekstinktivt erverv.....	670
14.5	Registrering av rettigheter i fast eiendom og løsøre	672
14.6	Forskjellige typer rettigheter i fast eiendom.....	672
14.6.1	Eiendomsrett.....	672
14.6.2	Begrensede rettigheter	672
14.6.2.1	Bruksrettigheter.....	672
14.6.2.2	Servitutter: positive og negative, reelle og personlige.....	673
14.6.2.3	Panterett.....	673
14.6.3	Rettsforholdet mellom partene.....	673
14.6.4	Tinglysning	675
14.6.4.1	Begrepene dagbok og grunnbok.....	675
14.6.4.2	Rettsvirkningen.....	676
14.6.4.3	Prioritetsregelen	676
14.6.4.4	Unntak fra prioritetsregelen	677
14.6.5	Ekstinksjonsregelen.....	678
14.6.5.1	Innsigelser som går tapt.....	678
14.6.5.2	Innsigelser som er i behold.....	679
14.6.5.3	Unntak fra ekstinksjonsregelen.....	679

Kapittel 15 Tvangsfullbyrdelse, gjeldsforhandling, rekonstruksjon og konkurs

15.1	Oversikt.....	680
15.2	Enkeltforfølgning.....	680
15.2.1	Inndrivelse av pengekrav	680
15.2.1.1	Inkasso	680
15.2.1.2	Inndrivelse av pantsikret pengekrav	682
15.2.2	Arrest	682
15.2.3	Tvangsgrunnlag.....	683
15.2.3.1	De alminnelige tvangsgrunnlag.....	683
15.2.3.2	De særlige tvangsgrunnlag	683
15.2.4	Utlegg	684
15.2.4.1	Oversikt	684
15.2.4.2	Generelt beslagsfrie aktiva.....	684
15.2.4.3	Beslagsfrie aktiva ved utlegg.....	685
15.2.4.4	Utleggsbegjæringen	685
15.2.4.5	Trekk i lønn	686
15.2.4.6	Beslag i bolig.....	686
15.2.4.7	Utlegg i aksjer.....	687
15.2.4.8	Rettsvern for utlegg.....	687

15.3	Gjeldsforhandling	687
15.3.1	Frivillig <i>utenrettslig</i> gjeldsforhandling.....	687
15.3.2	Rekonstruksjonsloven.....	688
15.3.2.1	Forholdet til konkurslovens regler om gjeldsforhandling.....	688
15.3.2.2	Virkningene av at retten åpner rekonstruksjonsforhandlinger	689
15.3.2.3	Hva rekonstruksjonsforslaget kan gå ut på ..	690
15.3.2.4	Avslutning av rekonstruksjonen.....	690
15.4	Konkurs	691
15.4.1	Insolvens	692
15.4.2	Konkurskreditorene	693
15.4.3	Skyldnerens stilling ved konkurs.....	693
15.4.4	Boets organer.....	694
15.4.5	Bobehandlingen.....	694
15.4.5.1	Realisering av boets aktiva.....	694
15.4.5.2	Bostyrerens legitimasjon	695
15.4.5.3	Prøving av anmeldte krav.....	695
15.4.6	Bomassens omfang	696
15.4.6.1	Oversikt	696
15.4.6.2	Lønn, gaver og arv	696
15.4.6.3	Private beslagsforbud.....	696
15.4.6.4	Omstøtelse.....	697
15.4.6.5	De objektive omstøtelsesregler	697
15.4.6.6	Den subjektive omstøtelsesregel.....	702
15.4.7	Skyldnerens kontraktmessige forpliktelser.....	703
15.4.8	De ulike grupper av krav.....	705
15.4.8.1	Separatistkravene.....	706
15.4.8.2	Massekravene.....	706
15.4.8.3	Andre konkurskrav	706
15.4.8.4	Prioriterte krav.....	707
15.4.8.5	Uprioriterte krav.....	708
15.4.8.6	Etterprioriterte krav.....	708
15.4.9	Konkurskarantene.....	708
Kapittel 16 Forvaltningsrett.....		710
16.1	Generelt om forvaltningsloven	710
16.1.1	Historikk	710
16.1.2	Forvaltningsloven gjelder generelt.....	710
16.1.3	Tre typer avgjørelser	710
16.1.4	Forvaltningslovens materielle regler	711
16.2	Habilitetsregler	712
16.2.1	Oversikt.....	712
16.2.2	Forvaltningslovens regler.....	713

	16.2.2.1	Generelt	713
	16.2.2.2	Hvem som er inhabil.....	714
	16.2.2.3	Virkning av inhabilitet	717
16.3		Alminnelige regler om saksbehandlingen.....	718
	16.3.1	Veiledningsplikt.....	718
	16.3.2	Plikt til rask avgjørelse og foreløpig svar.....	719
16.4		Kravet til lovhjemmel.....	720
16.5		Utøvelse av skjønn i forvaltningen	720
16.6		Regler om taushetsplikt.....	721
16.7		Allmennhetens adgang til forvaltningens saksdokumenter – dokumentoffentlighet	722
	16.7.1	Lovens formål.....	722
	16.7.2	Lovens virkeområde	722
	16.7.2.1	Stat, (fylkes-)kommuner og offentlig kontrollerte foretak.....	722
	16.7.2.2	Begrepet «saksdokument»	722
16.7.3		Unntatte dokumenter og opplysninger.....	723
	16.7.3.1	Generelt	723
	16.7.3.2	Opplysninger undergitt taushetsplikt.....	723
	16.7.3.3	Unntaket for interne dokumenter	724
	16.7.3.4	Uttalelser innhentet fra andre.....	724
	16.7.3.5	Unntak på grunn av dokumentets innhold m.m.....	724
16.7.4		Saksbehandlingsregler.....	727
16.7.5		Avslag på krav om innsyn.....	727
	16.7.5.1	Form og innhold	727
	16.7.5.2	Begrunnelse for avslaget	727
	16.7.5.3	Klage på avslag om innsyn.....	727
16.8		Regler som bare gjelder enkeltvedtak	728
	16.8.1	Nærmere om begrepet «enkelvedtak»	728
	16.8.2	Begrepet «part».....	729
	16.8.3	Saksforberedelsen	729
	16.8.3.1	Oversikt	729
	16.8.3.2	Utredningsplikten.....	729
	16.8.3.3	Informasjonsplikt.....	730
16.8.4		Partsoffentlighet.....	731
	16.8.4.1	Generelt	731
	16.8.4.2	Hovedregel.....	732
	16.8.4.3	Nærmere om unntakene.....	732
16.9		Om vedtaket.....	733
	16.9.1	Begrunnelse	733
	16.9.2	Underretning.....	735
	16.9.3	Omgjøring uten klage (selvrettelse).....	735
16.10		Klage.....	736

16.10.1	Oversikt.....	736
16.10.2	Vilkårene for at klagen skal kunne behandles.....	736
16.10.2.1	Generelt	736
16.10.2.2	Avgjørelser som kan påklages.....	737
16.10.2.3	Hvem som kan påklage vedtaket	737
16.10.2.4	Klagefristen	738
16.10.3	Klagebehandlingen	739
16.10.3.1	Endring til skade for klageren.....	740
16.10.3.2	Saksomkostninger.....	740
16.10.3.3	Utsatt iverksettelse	740
16.10.3.4	Virkingen av saksbehandlingsfeil	741
16.11	Kontrollen med forvaltningen	741
16.11.1	Generelt.....	741
16.11.2	Domstolskontrollen.....	742
16.11.2.1	Hovedregler.....	742
16.11.2.2	Hvordan en sak kommer opp.....	742
16.11.3	Sivilombudets kontroll med forvaltningen.....	743
Kapittel 17	Pris- og konkurranserett	745
17.1	Konkurransens innhold og betydning	745
17.2	Lovgivning	745
17.3	Effektiv bruk av samfunnets ressurser	746
17.4	Forbudsprinsippet.....	747
17.5	EU (og EØS)-retten.....	747
17.5.1	EU (og EØS)-rettens hovedprinsipper.....	747
17.5.2	TEF artikkel 81 og EØS avtalen artikkel 53	748
17.5.2.1	Avtale og samordnet praksis.....	748
17.5.2.2	Det relevante marked.....	749
17.5.2.3	Samhandelskriteriet.....	750
17.5.2.4	Effektdoktrinen	750
17.5.2.5	Hindre konkurransen innenfor EU.....	750
17.5.3	Eksempler på overenskomster	751
17.5.3.1	Overenskomster om forretningsvilkår	751
17.5.3.2	Oppdeling av markeder eller forsyningskilder	752
17.5.3.3	Diskrimineringsoverenskomster.....	753
17.5.3.4	Overenskomster om tilleggsytelser (koplingshandel)	753
17.5.4	Utøvelse av opphavsrettigheter	753
17.5.5	Avtaler som faller utenfor forbudet.....	754
17.5.6	Unntak.....	755
17.5.6.1	Horisontale avtaler (gruppeunntak)	755
17.5.6.2	Vertikale avtaler (gruppeunntak).....	755
17.5.6.3	Konkurranseforbudsklausuler.....	757

17.5.7	Misbruk av dominerende stilling	757
17.5.8	Håndheving av EU og EØS retten	758
17.5.8.1	Arbeidsfordelingen mellom Kommisjonen og ESA.....	758
17.5.8.2	Nedleggelse av forbud.....	758
17.5.8.3	Nærmere om Kommisjonens kompetanse...	759
17.5.8.4	Nasjonale myndigheters rolle.....	760
17.5.8.5	Sivilrettslige sanksjoner	760
17.5.8.6	Offentligrettslige sanksjoner	760
17.5.9	Bedriftskonsentrasjoner.....	761
17.5.10	Statsstøtte	762
17.6	Norsk konkurransebegrensningsrett.....	763
17.6.1	Konkurranse mellom bedrifter	763
17.6.2	Konkurransemyndighetenes kompetanse	764
17.6.2.1	Saksbehandlingen.....	764
17.6.2.2	Vedtak om overtredelsesgebyr	765
17.7	Kontroll med sammenslutninger	766
17.8	Prisregulering.....	768
17.8.1	Generelt.....	768
17.8.2	Pristiltaksloven	768
17.8.3	Forbudet mot urimelige priser	769
Kapittel 18 Økonomisk kriminalitet.....		770
18.1	Innledning	770
18.1.1	Hva er økonomisk kriminalitet?.....	771
18.1.2	Litt formell strafferett.....	771
18.1.2.1	Straffesaksorganene	771
18.1.2.2	Hva som inngår i straffesaken	772
18.1.2.3	Gjerningspersonen	772
18.1.2.4	Strafferettslige reaksjoner	773
18.1.2.5	Subsumsjon	774
18.1.3	Litt generell strafferett.....	774
18.1.3.1	Objektive og subjektive vilkår for straff.....	776
18.1.3.2	Straffrihetsgrunner	777
18.1.3.3	Konkurrens.....	778
18.1.3.4	Foreldelse	779
18.1.3.5	Inndragning	779
18.1.3.6	Foretaksstraff	782
18.2	Heleri og hvitvasking – strl. §§ 332 til 341	783
18.2.1	Innledning	783
18.2.2	De straffbare forhold – normen.....	784
18.2.2.1	Heleri – strl. § 332.....	784
18.2.2.2	Hvitvasking – strl. § 337.....	785
18.2.2.3	Særlige straffrihetsgrunner	787

18.2.3	Skyldkrav.....	787
18.2.3.1	Forsettlig heleri og hvitvasking.....	787
18.2.3.2	Uaktsomt heleri og hvitvasking	787
18.2.4	Forsøk	787
18.2.5	Medvirkning til heleri og hvitvasking.....	788
18.2.6	Straff.....	788
18.2.7	Grovt heleri og grov hvitvasking – strl. §§ 333 og 338....	788
18.2.7.1	Hvilke momenter kan gjøre heleriet eller hvitvaskingen grov?.....	788
18.2.7.2	Straff.....	788
18.2.8	Mindre heleri og mindre hvitvasking – strl. §§ 334 og 339.....	789
18.2.8.1	Momenter som kan gjøre heleriet eller hvitvaskingen mindre.....	789
18.2.8.2	Straff.....	789
18.2.9	Forbund om heleri og hvitvasking – strl. §§ 336 og 341.	789
18.2.10	Noen dommer om heleri og hvitvasking.....	789
18.2.11	Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. av 1. juni 2018 nr. 23 (hvitvaskingsloven).....	791
18.2.11.1	Nærmere om begrepet hvitvasking.....	791
18.2.11.2	Rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven	793
18.2.11.3	Risikobaserte kundetiltak, undersøkelses- og rapporteringsplikt.....	793
18.2.11.4	Ytterligere opplysninger om hvitvaskingsloven	794
18.3	Økonomisk utroskap – strl. § 390.....	794
18.3.1	Innledning.....	794
18.3.2	De straffbare forhold – normen.....	794
18.3.3	Skyldkrav og straff	796
18.3.4	Forsøk og medvirkning til utroskap	796
18.3.5	Konkurrens.....	797
18.4	Grov økonomisk utroskap – strl. § 391	797
18.4.1	Innledning.....	797
18.4.2	Det straffbare forhold – normen.....	797
18.4.3	Skyldkrav og straff	798
18.4.4	Forsøk og medvirkning.....	798
18.4.5	Konkurrens.....	798
18.5	Korrupsjon – strl. §§ 387–389	798
18.5.1	Lovgivningen.....	798
18.5.2	Hva er korrupsjon?.....	799
18.5.3	Hvorfor det er viktig å bekjempe korrupsjon.....	799
18.5.4	Simpel korrupsjon – strl. § 387	800

18.5.4.1	Korrupsjon i anledning av utøvelse av stilling, verv eller utførelse av oppdrag	800
18.5.4.2	Nærmere om utilbørighetskriteriet	801
18.5.4.3	Særlig om «facilitation payments»	802
18.5.4.4	Skyldkrav og straff	802
18.5.5	Grov korrupsjon – strl. § 388	802
18.5.6	Korrupsjonssaker i Norge	804
18.5.7	Påvirkningshandel – strl. § 389	806
18.5.7.1	Om påvirkningshandel	806
18.5.7.2	Straff og medvirkningsansvar	809
18.6	Krenkelse av sikkerhetsrett – strl. § 386	809
18.6.1	Oversikt	809
18.6.2	Skyldkrav og straff	811
18.6.3	Forsøk og medvirkning	811
18.6.4	Konkurrens	811
18.7	Uforsvarlige økonomiske disposisjoner – strl. § 401	811
18.7.1	Innledning	811
18.7.2	De straffbare forhold – normen	811
18.7.3	Pengespill eller annen risikopreget aktivitet	812
18.7.4	Annen lettsindig adferd	813
18.7.5	Overdrevent forbruk	813
18.7.6	Grovt uordentlig forretningsførsel	813
18.8	Kreditorbegunstigelse – strl. § 402	813
18.8.1	Innledning	813
18.8.2	De straffbare forhold – normen	814
18.8.3	Forsøk og medvirkning	815
18.9	Eksekusjonshindring og formuesforringelse ved insolvensfare – strl. §§ 403 til 406	815
18.9.1	Eksekusjonshindring	815
18.9.2	Formuesforringelse ved insolvensfare	816
18.9.3	Skyldkrav, forsøk, medvirkning og straff	817
18.9.4	Grov formuesforringelse – strl. § 405	817
18.9.5	Grovt uaktsom formuesforringelse – strl. § 406	817
18.10	Oppbudsunnløstelse – strl. § 407	817
18.10.1	Innledning	817
18.10.2	De straffbare forhold – normen	818
18.10.2.1	Tapt adgang til omstøtelse	818
18.10.2.2	Tapsbringende næringsvirksomhet	819
18.10.3	Skyldkrav, forsøk, medvirkning og straff	820
18.10.4	Konkurrens	820
18.11	Boforringelse – strl. §§ 408–409	820
18.11.1	Innledning	820
18.11.2	De straffbare forhold – normen	821
18.11.2.1	Unndragelse av formuesgoder	822

18.11.2.2	Uriktige opplysninger om forpliktelser	822
18.11.3	Skyldkrav og straff	823
18.11.4	Forsøk og medvirkning.....	823
18.11.5	Grov boforringelse – strl. § 409(1)	823
18.11.6	Grovt uaktsom boforringelse – strl. § 409(2)	823
18.11.7	Generelt om kreditorvern.....	824
18.12	Regnskapsovertredelse – strl. §§ 392–394.....	824
18.12.1	Innledning	824
18.12.2	Regnskapsplikt og bokføringsplikt.....	824
18.12.3	De straffbare forhold – normen – strl. § 392	825
18.12.4	Skyldkrav og straff	826
18.12.5	Forsøk og medvirkning.....	827
18.12.6	Grov regnskapsovertredelse – strl. § 393	827
18.12.7	Uaktsom regnskapsovertredelse – strl. § 394	827
18.12.8	Noen dommer vedrørende regnskapsovertredelse.....	828
18.13	Skattesvik – strl. § 378.....	829
18.13.1	Innledning	829
18.13.2	Skattemelding, skattefastsetting m.m.	830
18.13.3	De straffbare forhold – normen	831
18.13.4	Grovt skattesvik – strl. § 379	832
18.13.5	Skyldkrav – strl. §§ 378–380	832
18.13.6	Reaksjoner – strl. §§ 378–391	833
18.13.6.1	Tilleggsskatt.....	833
18.13.6.2	Skatteamnesti	836
18.13.6.3	Straff.....	837
18.13.6.4	Foreldelse	837
18.13.7	Forsøk og medvirkning.....	838
18.13.8	Noen dommer om skattesvik	838
18.14	Skattebetalingsloven.....	839
18.14.1	Innledning	839
18.14.2	De straffbare forhold – normen	840
18.14.3	Innkrevingsreglene m.m.....	841
18.14.4	Underslag av skattetrekk.....	842
18.14.5	Skyldkrav og straff	842
18.15	Merverdiavgiftsloven	842
18.15.1	Innledning	842
18.15.2	Visse avgiftstekniske spørsmål	843
18.15.3	Beregning og oppgjør	844
18.15.4	Levering av skattemelding	845
18.15.4.1	Oppgave- og betalingsfrist.....	845
18.15.4.2	Betalingsplikten og dens omfang	846
18.15.4.3	Anmeldelse.....	846
18.15.5	Merverdiavgiftssvik – strl. §§ 378–381.....	847
18.15.5.1	De straffbare forhold – normen	847

18.15.5.2	Skyldkrav	847
18.15.6	Reaksjoner – strl. §§ 378–391	847
18.15.6.1	Tilleggsavgift m.m.	847
18.15.6.2	Straff	848
18.15.6.3	Foreldelse	848
18.15.7	Forsøk og medvirkning	848
18.15.8	Noen dommer om merverdiavgiftssvik	848
Nøkkeltall		851
Lovforkortelser		852
Stikkordregister		856